

Hälsokällan Medevi

Återutgivning av text från 1871

En gratis publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av hälsokällan Medevi
– Återutgivning
av text från 1871

av Albert Andersson-Edenberg

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-091-2

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av landets mest anrika hälsokällor – Medevi.

Du får en spännande inblick i hur man på den här tiden såg på svenskarnas hälsa och flera historiska fakta om dess historia.

Den här texten publicerades år 1871 i den svenska tidskriften ”Svenska Familj-Journalen”.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i oktober 2016.

Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av hälsokällan Medevi år 1871

Den här texten publicerades ursprungligen år 1871 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Vår äldsta hälsokälla". Författare till texten är "A.-E." (1834–1913).

Med människan kom synden i världen, med synden döden, och med civilisationen sjukdomarne. Detta sednare visar oss erfarenheten, som är en lika god läromästare som bibeln, hvari vi läsa detaljerna om huru synden och döden blefvo bofasta på jordklotet.

Huru länge människoslägtet förblef »friskt som en nötkärna», det är svårt att bestämma efter vår tidräkning; antagligen var det en helt kort tid; men säkert är, att knappt hade en sjukdom hittat vägen till det lilla sandkorn i verldsrymden, hvilket anvisats Adam och hans barn som en tillfällig uppehållsort, förrän människan hade tusen krämpor på halsen, den ena efterhängsnare än den andra.

En gammal saga lyder så: »När människorna började tilltaga i mängd och förirra sig på afvägar, den ena hit, den andra dit, så att de snart förlorade sitt mål ur sigte, då sände deras herre och skapare till dem vägvisare, att återföra dem på den rätta stråten. Men vägvisarne voro sjukdomar.»

Allmänt har beklagats, att dessa vägvisare blefvo så hårdhändta och framförallt att de blefvo så envisa, men sannolikt fanns det ej något annat medel, som kunde hafva åsyftad verkan eller göra samma tjänst som de. Sjukdomarne, sedda ur denna synpunkt med jordiska ögon och opartiskt bedömda, hafva också en allt annat än behaglig uppgift, som kanske förklarar deras natur: de skola vara allas följeslagare, utan hopp om att blifva någons vän. Aldrig mottagas de af glada tankar och vänliga blickar; aldrig voro senorna i en arm så starkt spända, att de icke vid sjukdomens besök slappades och brötos; aldrig var en kind så fyllig och rosenfärgad, att den icke vid en kyss af den ovälkomne gästen bleknade och blef hopsjunken; aldrig, med ett ord, var lyckan någonstädes så fullkomlig, att hon icke som en fläkt försvann, genom fönstret, så snart sjukdomen trädde in genom dörren.

På lifvets längre eller kortare rutschbana — denna alltid slingrande väg med hemlighetsfulla tilldragelser och ständiga skiftningar af dag och natt, ljus och mörker, glädje och sorger, njutningar och vedermödor — har menniskan alltid legioner sjukdomar i grannskapet, och antingen jagar hon efter dem eller jaga de henne. Ja, så starka motsatser rymmas i hennes natur, att hon, trots sin motvilja mot dem, gör litet eller intet för att hålla dem från lifvet; hon tyckes oftast till och med göra allt, för att få så många som möjligt att kämpa med. Hennes trotsiga äfventyraryllynne röjer sig häri.

Hon fruktar dem, såsom man fruktar öfvermäktiga och skadelystna fiender, och likväl synas hennes flesta försvarsanstalter mot dem vara tillkomna mera på skämt än på allvar.

Hon är alltid lifdömd, dödsstraffets dom sväfvar beständigt öfver hennes hufvud för den minsta förbrytelse mot de enkla lagarna i

den natur, hvilkens vekaste och krämpfullaste barn hon är, och dock tyckes hennes hela diktan och traktan gå ut på just förbrytelser mot dessa lagar, liksom stode hon öfver dem.

Genom trägen forskning har hon kommit på temmeligen klar fot med konstruktionen af sin «lifsapparat», kroppen, hon känner dess organiska förrättningar och hufvudvilkoren därför, hon vet hvad hon bör göra och icke göra för att icke störande inverka derpå, och ändock låter hon ögonblickets ingifvelser krossa den ena kuggen efter den andra i maskineriet, ehuru de kanske aldrig mer kunna repareras.

Det är uppenbart, att människans allmänna framträdande naturanlag är att göra sig till sjelfspilling. Hon hittar på tusende utvägar för att — på den möjligast längsta, det är dock alltid den underförstådda, om än omedvetna meningen — komma till detta mål. Det är därför hon blir frässare eller drinkare, det är därför hon stjälar undan sömnen från sina nätter och förvandlar sina dagar till sorgedagar, det är därför hon behandlar sin kropp som en köpt slaf och kläder den på det mest onaturliga sätt, det är därför hon skapar sig så kallade nöjen och förströelser samt onaturliga behof, det är endast därför hon dansar utan mått och sans, ty — »att dansa oförnuftigt», säger en berömd läkare, »det är att beträda en måhända behaglig, men en ändå säkrare genväg till en hel skara sjukdomar!»

Spetsfundig, som människan alltid är då henne föreligger att främja egoistiska syften, har hon, i stället för att undvika sjukdomar, påfunnit en storartad och konstrik apparat för att undanrödja följderna af ett regellöst lefnadssätt. Hafva vi sålunda icke — för att upptaga ett i dessa dagar oftast hördt talesätt — af sjukdomsbetvingare eller läkare en hel armé, sammansatt af indelt stam, på dertill anvi-

sade rotar i hvarje landskap, af för tillfället värfvade trupper och af frivilliga, som utgöra reserven? Hafva vi icke i oändlighet generalöfverfältläkare, generaldirektörer, medicinalråd och »lifmedikusar», professorer, doktorer, licentiater, stads-, regements-, squadrons-, bataljons-, provins-, distrikts- och hus-läkare, medicine kandidater, medikofilare, kloka gubbar, arméns trosskarlar, som tros styfvare än hela den officiella läkarekåren, och kloka gummor, arméns marketenterskor, som kunna göra konstern i kaffesump? Hafva vi icke i alla landsändar inrättat storartade depoter af sjukvårdsmateriel och magasiner, fulla af en komplicerad attiralj för bekämpande af hvarje nämnbar krämpe? Hafva vi icke fullt upp med examinerade apotekare (läkarearméns fortifikationskår), som erhållit personligt privilegium på att tillreda alla de läkemedel, hvartill latinska språket har namn?

Det är ett fåkunnigt förlitande på ofelbarheten hos denna mångkunniga armé, som har ensamt ett sjukligt förhållande i samhället att tacka för sin existens, det är en blind tillförsigt till verkan af dessa massor af piller, pulver, dekokter och mixturer, hvilket gör att man tror sig kunna vara så oförsigtig som helst, extravagera så mycket som helst, synda mot de dietiska lagarna så mycket som helst.

Men när det slutligen – och dit kommer man förr eller sednare – visar sig, att denna tillförsigt ramlar, att medikamenterna, om än aldrig så illasmakande, icke förmå någon kraftig verkan åstadkomma, att läkarekåren, om än aldrig så skicklig, står hjälplös, och att kloka gummans kaffesump, om än aldrig så tjock, bildar idel obegripliga tecken – ja, då återvänder man dit, hvarifrån man aldrig bort vika: till naturens friska, lifgifvande kraft, till dess helsobringande källsprång, för att med långa år försona hvad stunden brutit.

Det var egentligen till denna punkt vi önskade leda våra läsares tankar, för att få anledning säga några ord om en liten ort i vårt kära fosterland, öfver hvilken generationer nedkallat välsignelse.

Den oändliga rikedomen i vårt lands jord har aldrig påtagligare framträdt än i vår tid. Det är ett kapital, som växer alltjemt och ännu tyckes hafva en lång tidrymd att växa, under det att räntan deraf dessutom årligen ökas till förbrukning och till harm för alla som helst vilja måla allt i svart. Bland andra värdefulla bisaker, som tillhöra denna vår jords inre rikedom, äro dessa hemlighetsfulla och dolda laboratorier, der den stora kemisten Naturen sjelf är i oafåtligt arbete, och från hvilka qvälla fram i dagen dessa helsokällor, hvilka, liksom fordom dammen vid Bethesda, sedan engeln rört om dess vatten, hela människors krankheter. Vårt land är lyckliggjordt med många sådana springande lifsvatten. Det längst kända påträffas på östra slutningen af största landthöjden mellan Vesterhafvet och Östersjön, i Nykyrka eller Ny socken, Aska härad och Linköpings län, vid 58°41'2" latitud, etthundrasexton fots höjd öfver Wettern och omkring femtusen fot derifrån. Det har med namnet *Medevi* blifvit vida bekant, ett namn, angående hvilket Cnattingius anför den utan tvifvel riktiga förklaringen, att det betecknar en plats »midt på skogen belägen»; ty i handlingar af år 1369 omtalas stället under namnet: »Midhiavidh». *Medevi* är beläget på Tylöskogen, der denna stupar ned mot Wettern.

Den förste kände ägaren var den bekante matadoren Bo Jonsson Grip, »Sveriges rikaste man», såsom han ännu kallas, hvilken dock utbytte *Medevi* till Wadstena kloster mot andra egendomar. *Medevi* ligger inbäddadt i villande skog, i en af naturen sumpig ort och under en förr ständigt regnsjuk himmel. Först med mycket stora kost-

nader har det lyckats att få trakten torrlagd och förvandlad från en vildmark till dess nuvarande behagliga utseende, och den förr alltid hörda frågan: »När regnar det inte i Medevi?» — en fråga, som upprepades med lika skäl som: »När stormar det inte i Warberg?» — är ej mera berättigad. Regnandet på förra stället är i årligt aftagande, något som ej kan sägas om stormandet på det sednare. Detta regnande vid Medevi har i sin mån medverkat till att göra helsobrunnen till hvad en sådan bör vara: en samlingsort för *sjuklingar*. Nöjets yra dyrkare, som gerna slå sig ned vid brunns- och badorter för att gifva vingar åt den för dem tröga tiden, hafva blifvit bortskrämda derifrån. Nu mera kan man säga att Medevi är en verklig *sjukvårdsanstalt*.

Medevi har gamla anor, som falla inom sagans område, och stora anor, som antecknats i läkekonstens historia. I trakten kan man ännu få höra berättas historier, uppenbarligen en gång med afsigt utsläppta från munkaläget i Wadstena, om underkurer af Medevi-vattnet, G. v. Düben, som utförligt beskrifvit Medevi, yttrar angående dessa sador: »Beklagligen hafva källornas vatten under den historiska tiden så försämrats, att några underkurer ej vidare skett.» Många under, fastän förklarliga, hafva nog sedermera inträffat vid Medevi, hvarom dervarande förråd af kvarlemnade kryckor m. m. bära vittne — men hvad är underverk nu för tiden?

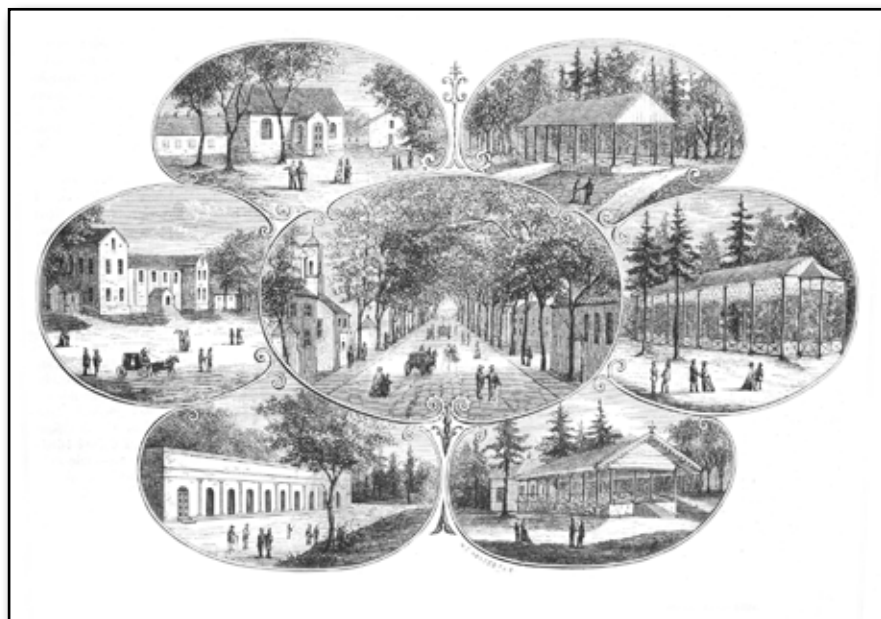
Medevikällornas betydelse för medicinen daterar sig från den 25 Juli 1678, då den berömde Urban Hjärne förklarade vattnet för helsogifvande. Han blef brunnens förste intendent, och sedan drottning Hedvig Eleonora besökt Medevi, blef stället naturligtvis modernt och en samlingsplats för den fina verlden. Efter det Carl XI genom ett plakat af 6 Juni 1681 tryckt kunglig stämpel på surbrunnen, var dess anseende och betydelse oomtvistad. Brunnslifvets blomstring

hade sin glansperiod under de första åren af vattnets begagnande, hvarom man äger af Aurora Königsmarks hand en liflig skildring rörande societetslifvet derstädes, hvilket då utgjorde en kedja af lysande tillställningar i den tidens pompösa stil.

Efter hand och mest under de senaste årtiondena hafva Medevis resurser för helso- och sjukvård betydligt ökats, och inrättningen, som har fyra begagnade källor, flera lasarettor, bad af många slag och kallvattenkur m. m., erbjuder nu allt, som kan tillfredsställa långt drifna anspråk på en sådan.

Om vi slutligen ur Medevis sjukjournaler anteckna, att reumatism, förlamningar, magsyra, benröta, bleksot, blodbrist och skrofler äro de vid Medevi allmännast botade sjukdomar, samt att brunnsinrättningen, som är belägen två och en half mil från Askersund och en och trefjerdedels mil från Motala, har mer storartade stiftelser till understöd af medellösa sjuklingar, än någon annan sådan inrättning i landet, så hafva vi angifvit hufvuddragen af denna välsignelserika anstalt, till hvilken tusentals menniskor stå i skuld för återförvärfvad helsa och för kanske de angenämaste minnena i deras lif.

A.-E.

Medevi helsobrunn.

Kyrkan.

Amiralskällan.

Intendentshuset.

Gustaf Adolfs källa.

Hogbrunn.

Kägelbanan.

Viktiga ord och personer

A.-E.

Andersson-Edenberg, Albert.

[1834–1913] Svensk journalist. Arbetade som redaktionssekreterare på Dagens Nyheter 1865–1873 men är mest känd som chefredaktör på Svenska Familj-Journalen från 1882.

Cnattingius, Anders Jacob Danielsson.

[1792–1864] Svensk präst, riksdagsman och författare. Tjänstgjorde bland annat som hovpredikant och som kyrkoherde på flera orter i Östergötland. Är mest känd för sina många läroböcker, bland annat "Läsebok i folkskolor" (1832) och "Biblisk historia för barn" (1843).

von Düben, Gustaf.

[1822–1892] Svensk friherre, läkare och etnograf. von Düben var en av sin tids främsta anatomiska experter. Han valdes in som ledamot i Vetenskapsakademien år 1860.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Grip, Bo Jonsson.

[1335–1386] Svenskt riksråd och drots. Var landets rikaste privatperson och ägde hela Finland och en tredjedel av Sverige. Lät bygga Gripsholms slott som är döpt efter honom.

Hedvig Eleonora.

[1636–1715] Svensk drottning och riksföreståndare. Gifte sig 1654 med Karl X Gustaf och var drottning till hans död 1660.

Hjärne, Urban.

[1641–1724] Svensk läkare och vetenskapsman. Gjorde stora insatser inom både kemi, anatomi och medicin. Grundade flera svenska kurorter, bland annat Sätra brunn. Gjorde också stora insatser inom litteraturen och skrev bland annat den första romanen på svenska, "Stratonice" år 1668.

Carl XI.

[1655–1697] Blev svensk kung vid 5 års ålder 1660 under namnet Karl XI, men tog inte tronen i besittning förrän 1672. Gjorde omfattande insatser för att återupprätta svenska armén och flottan. Tog också initiativet till en centralisering av den svenska staten. Var också ansvarig för den försvenskning som genomfördes i de tidigare danska delarna av riket.

Königsmarck, Aurora.

[1662–1728] Tysk grevinna. Var under flera år bosatt i Stockholm och en av de ledande inom det adliga umgänget. Är mest känd som älskarinna till kurfursten August den starke.

Matador.

Äldre svenskt ord som är synonymt med betydande person.

Mil.

Längdmått. En svensk mil var 10 688 meter när den här texten skrevs.

Skrofler.

Äldre namn på sjukdomen skrofulos, tuberkulos i halslymfkörtlarna.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikinger

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)